

TERRORISTA ESZMERENDSZEREK MEGJELENÉSE AZ ISZLÁMBAN

AZ ISZLÁM ÉS A DZSIHÁDISTA TERRORIZMUS ÖSSZEFÜGGÉSEI

Szakmai tapasztalatok, illetve az azzal egybevágó általános közvélekedés alapján elmondható, hogy az iszlám terrorizmus napjaink egyik meghatározó biztonsági fenyegetése, amely az utóbbi évtizedekben Európában is szignifikánssá vált. Emiatt egyre inkább elterjedté vált az a nézet, amely összefüggést vél felfedezni a terrorizmus és az iszlám között. A terrorizmus jelenségével, okaival, alakulásával kevésbé, vagy egyáltalán nem foglalkozók körében egyre gyakrabban fordul elő, hogy a terrorizmus hallatán először az iszlámra asszociálnak, és olyanra is többször láthatunk példát, hogy arab származású, illetve muszlim személyek kapcsán felmerül a terrorizmussal való összefüggés gondolata.

Másrészről megállapítható azonban, hogy a muszlimok többsége elítéli az erőszakot, az iszlám legtöbb követővel rendelkező irányzatai általában elhatárolódnak a szélsőséges tanoktól. Széles körben elfogadott felfogás szerint az iszlám a béke vallása, és helyes értelmezéssel nem található összefüggés a támadások és az iszlám tanítása között.¹

A tanulmány célja, hogy a fenti álláspontok figyelembevételével kísérletet tegyen annak megválaszolására, hogy van-e, és ha igen, akkor milyen kapcsolat ismerhető fel az iszlám tanítása és az iszlám nevében elkövetett támadások között.

Ennek megválaszolásához szükség van az iszlámnak a téma tekintetében jelentős szempontokból történő vizsgálatára.

AZ ISZLÁM – KATEGORIZÁLÁSI PROBLÉMÁK

Az iszlám terrorizmust nagyon sok esetben a vallási alapú terrorizmus kategóriájába soroljuk, tekintettel arra, hogy az iszlám az öt világvallás egyike, a dzsihádista

¹ *Dzsihád*. Online: <https://iszlam.com/iszlam-az-elet-vallasa/iszlam-alapismeretek/item/54-dzsihad-szent-haboru>

terrorszervezetek által alkalmazott ideológiák pedig összefüggésben vannak az iszlám egyes tanaival.

Amennyiben vallásként tekintünk az iszlámra, meg kell válaszolnunk azt a kérdést, hogy miért éppen az iszlám bizonyos tételei válnak a terrorista eszmék alapjává, illetve mi az oka annak, hogy más vallások körében egyáltalán nem, vagy sokkal kisebb mértékben figyelhető meg a hívek körében a terrorizmus jelensége?

A vizsgálat során természetesen különös tekintettel kell lenni arra a körülményre, hogy hiba lenne az iszlámot általánosságban összefüggésbe hozni a terrorista csoportokkal, illetve cselekményekkel, hiszen az iszlámnak számos irányzata létezik, a muszlimok száma pedig megközelíti az 1,8 milliárdot – a Föld lakosságának közel negyedét –, akiknek értelemszerűen csak töredéke tart kapcsolatot terroristákkal. Ha a feltett kérdéseinkre megalapozott választ akarunk adni, akkor először célszerű meghatározni az iszlám mibenlétét, jelentőségét, hatásait, ami további kérdéseket eredményez.

Vallás-e az iszlám?

Erre a kérdésre tulajdonképpen csak helyes válaszokat tudunk adni.

- *Igen*, hiszen az öt világvallás egyike, és – bár nincs egységesen elfogadott fogalommeghatározás a vallásra – az iszlám lényegében mindegyik definíciónak megfelel.
- Ezzel szemben a *nem* válasz is indokolható, hiszen az egyes irányzatok köré államok, regionális hatalmak, hadseregek és politikai törekvések, áramlatok szerveződnek, amelyek messze túlmutatnak mind a szűkebb, mind pedig a tágabb értelemben vett teológiai kereteken.

Talán a leghelyesebb válasz az lehet a kérdésre, hogy: *nem csak*. Vagy az, hogy: *is*.

A probléma megértése érdekében felül kell vizsgálnunk a vallásról alkotott elképzeléseinket, vagy egy kicsit szélesebb látószögből kell azokat vizsgálni.

A nyugati világban, ahol a vallás évszázadok óta „el van választva” az államtól, természetesnek vesszük, hogy a vallási – elsősorban keresztény – felekezetek alapvetően szakrális, az e világi életen túli, illetve transzcendentális kérdésekkel foglalkoznak. Az e világi témákat, mint például az erkölcsi életvitel kérdése, jellemzően szintén a túlvilági szempontok figyelembevételével közelítik meg. A keresztény egyházak a hatalomból, a politikából évszázadok alatt, fokozatosan lényegében kiszorultak, közhatalmi szerepük nem meghatározó.

Más a helyzet azonban az iszlám világban. A 7–8. században kialakuló iszlám kezdetektől fogva arra törekedett, hogy felszámolja a korabeli Arábia lakosságára jellemző törzsi-nemzetségi társadalmat, és létrehozza saját társadalmi rendjét, ahol a közösséghez tartozás egyetlen és kizárólagos feltétele az iszlám elfogadása, nem pedig a leszármazás, a közös nyelv vagy kultúra. A társadalom legszélesebb kerete a minden muszlimot magába foglaló umma, amely egyben a közhatalom letéteményese is, az uralkodó réteg legitimitása csak ebből származtatható.

A muszlimok életvitelét – esetenként a legapróbb, gyakorlati jellegű magatartásokat, mint az étkezésre, tisztálkodásra vonatkozó szabályok – az iszlám előírásai határozzák meg. Ebből következően az egyénnek az iszlámhoz való viszonya nem magánügy, mint a nyugati társadalmakban a vallás kérdése, hanem közügy. Mindezek mellett az iszlám előírásai szerint élni, jó muszlimnak lenni erény, amely általánosságban elismerést von maga után. Jelentősen különbözik továbbá a nyugati kultúra egyénhez való viszonyulásától az iszlám emberfelfogása is. Míg nyugaton az individualizmus, az egyén jelentőségének, az önmegvalósítás szükségességének hangsúlyozása áll a középpontban, addig az iszlám társadalmában az umma jelentőségének következtében az egyén csak a közösség tagjaként határozhatja meg önmagát, kizárólag a közösség útján érvényesülhet.² Az iszlám követése a közösséghez tartozás szükséges – és hozzátéhetjük: sok esetben elégséges – feltétele is.

Megállapítható tehát, hogy a muszlimok életét, értékrendjét, a világhoz való viszonyulását alapvetően az iszlám határozza meg, amely ezáltal *átfogó társadalom-integráló erőként* határozható meg, amely betölti a vallás funkcióját, és áthatja a politikai hatalomgyakorlást is. Hosszabb távon csak azoknak a társadalmi, politikai jelenségeknek van létjogosultsága, amelyeknek az iszlámmal való pozitív kapcsolata kimutatható. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az iszlám az egész kulturális rendszer középpontjában áll, és ezáltal irányt ad az egész közösségi életnek. Mindemellett megjegyzendő azonban, hogy gazdasági kérdésekkel szinte egyáltalán nem foglalkozik, ennek következtében szélesre tárja a lehetőségeket a gazdaságszerkezet alakítása terén.

A fentiek alapján tehát egy olyan szervezet, amely részt kíván venni a közhatalom gyakorlásában, vagy más, politikailag jelentős céljainak kíván érvényt szerezni, könnyebben talál követőket, ha működése eszmei megalapozásához az iszlám tanítását hívja segítségül. Nincs ez máshogy a terrrorszervezetek esetében sem, amelyek – sajátos értelmezéssel – az iszlámra hivatkozással építik fel sajátos ideológiai eszmerendszerüket. Az iszlám világában tehát minden társadalmi jelenség – a terrorizmus is – könnyebben boldogul, ha az iszlám köntösét ölti magára. Az alapkérdés

² ROSTOVÁNYI 2004: 55–63.

megválaszolásához, hogy miért vált az iszlám a terrrorszervezetek eszmei alapjává, ez a megállapítás már közelebb vihet. A terrrorszervezetek általában a hatalom megszerzésére, gyakorlására törekednek – természetesen az eltérő lehetőségeiknek megfelelően különböző szinteken,³ illetve mértékben. Az iszlám társadalmában a szélsőséges szervezetek jellemzően az iszlámot hívják segítségül céljaik eszmei megalapozásához.

De alkalmas-e erre egyáltalán az iszlám, és ha igen, akkor hogyan, és miért? A válaszhoz célszerű visszatekintést tenni a 7–8. századba, és megvizsgálni az iszlám kialakulásának és korai fejlődésének körülményeit. A téma szempontjából nagy jelentősége van a próféta, Mohamed ibn Abdallah törekvéseiről, elképzeléseiről, tevékenységéről szóló forrásoknak, amelyek máig meghatározó hatást gyakorolnak a muszlimok értékrendjére.

AZ ISZLÁM KIALAKULÁSÁNAK ELŐZMÉNYEI, ILLETVE KORAI SZAKASZA⁴

Az iszlám előtti időkben Arábia népessége törzsi-nemzetségi társadalmi keretek között élt, a törzsek gazdálkodását az önellátás jellemezte, amely nagyon alacsony életszínvonalat biztosított az araboknak. Politeista vallásuk, amelyhez hozzátartozott a bálványimádat is, nem töltött be meghatározó szerepet a társadalmi életükben.⁵

A 6. században Mekka városának lehetősége nyílt bekapcsolódni a közvetítő kereskedelembe, ami a Kurajs törzs tagjainak vagyoni helyzetében differenciálódást idézett elő. A jövedelmező közvetítő kereskedelemből meggazdagodó, illetve az abból kiszoruló nemzetségek között érdekellentét alakult ki, amelynek felhasználásával Mohamed ibn Abdallah⁶ megkísérelt politikai céljainak érvényt szerezni.

Tekintettel arra, hogy a 7. századi Arábiában a vallás szorosan összekapcsolódott a hatalomgyakorlás kérdésével, a társadalmi változások igényét felismerve Mohamed a zsidó és keresztény vallás legfontosabb tartalmi elemeit felhasználva megalkotta az iszlám alaptételeit, és megkezdte terjesztését. Az új vallás a vezérelvek tekintetében szembehelyezkedett az arab törzsek többistenhívő vallásával, illetve társadalmi berendezkedésével, lényegében azok ellenpontjaként működött. A törzssel, nemzetséggel és a nagycsaláddal szemben megalkotta az umma fogalmát, ahol

³ A cél lehet egy bizonyos személyi kör, terület, nép vagy akár állam feletti hatalomgyakorlás kikényszerítése, vagy éppen fenntartása.

⁴ SIMON 1967.

⁵ SIMON 1967: 14–23.

⁶ Mohamed ibn Abdallah (570 körül – 62) az iszlám alapítója, legfőbb prófétája.

a közösséghez tartozás egyetlen feltétele az iszlám elfogadása volt.⁷ A leszármazáson alapuló törzsi keretekkel szemben ezzel megnyílt a lehetőség egy lényegesen nagyobb létszámú társadalmi egység létrejötte előtt. A többistenhittel szemben egyistenhitet hirdetett, és megtiltotta a bálványok imádatát a muszlimok számára. Később ebből alakult ki a próféta képi ábrázolásának tilalma is.

A mekkai vezető réteg természetesen ellenérdekelt volt az új politikai szereplő térnyerésében, ezért gátolni igyekezett az iszlám terjedését, illetve Mohamed tevékenységét, ezért az iszlám mekkai terjedése nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Egyes csoportok csatlakoztak a prófétához, azonban közülük is akadtak olyanok, amelyek pillanatnyi érdekeik alapján felbontották a Mohameddel kötött szövetséget, és áttáltak az ellenérdekelt oldalra. A sikerek elmaradására tekintettel a vallásalapító egy másik településen, Jathribban folytatta tevékenységét, itt már jelentős eredményekkel. (Jathribot később nevezték el Madinat Raszulnak, a Próféta városának, amely Medinaként állandósult.)

A medinai időszakot követően a muszlimok fegyveres harcot indítottak Mekka ellen, amelyet végül békés úton sikerült meghódítani. Ezután megkezdődött az iszlám fegyveres erővel történő terjesztése, amelynek eredményeként a muszlimok Mohamed életében Arábiát, halála után pedig az akkor ismert világ jelentős részét, Marokkótól az Indusig meghódították.

EGYES ALAPFOGALMAK KELETKEZÉSÉNEK HÁTTERE

Az iszlám mekkai korszakában, amikor a muszlimok még kisebbségben voltak, olyan szabályok keletkeztek, amelyekből nem következett feltétlenül az iszlám kizárólagosságának igénye. Ekkor még Mohamed nem kockáztathatta, hogy egy időben kerüljön szembe a törzsek többségével, így keletkeztek a zsidókra és keresztényekre vonatkozó, megengedőbb szabályok, amelyek mögött bizonyos szintű együttműködési hajlandóság is meghúzódhatott.

Az iszlámot elutasító törzsek, nemzetségek tagjaival szemben alakult ki a *káfir* (hitetlen) fogalma, illetve a velük kapcsolatos normák.⁸ Célszerű megjegyezni, hogy a *káfir* megjelölés eredetileg azokra a mekkai *arabokra* vonatkozott, akik távol maradtak az iszlámtól, és ezzel Mohamed politikai ellenfeleivé váltak. A zsidók és a keresztények az *ahl al-Kitáb*, az írás népei voltak, rájuk ez a kifejezés kezdetben

⁷ SIMON 1967: 71–74, illetve 87–97.

⁸ GOLDZIER 1980.

nem vonatkozott.⁹ Az eredeti jelentés természetesen sokat változott az évszázadok során, kiemelten az aktuális érdekek függvényében.

A nomád arabokra jellemző társadalmi sajátosságokból vezethető le a *murtadd*, a hitehagyott kategóriája, illetve a rá vonatkozó rendelkezések. Korábban már volt szó arról, hogy a 6–7. századi Arábia politikai berendezkedését a törzsi keretek szabták meg. Politikai egységeknek a törzseket tekinthetjük. Központi hatalom híján a törzsek – aktuális érdekeiknek függvényében – folyamatosan harcokat vívtak egymás ellen, amelyek elsősorban az életfeltételek biztosítása érdekében indított rablóhadjáratok voltak. Nagyobb egységek – törzsszövetségek – csak átmeneti jelleggel, meghatározott cél elérése érdekében alakultak, és a cél elérésével vagy ellehetetlenülésével fel is bomlottak.

Mohamed megjelenésével egyes törzsek, nemzetségek csatlakoztak az iszlámhoz, előfordult azonban, hogy a politikai helyzet vagy érdekeik megváltozásával a másik oldalra álltak – elfordulva a prófétától és ezzel együtt az iszlámtól is. Ez nyilván komoly problémát jelentett a muszlimok vezetőjének, aki ezért megalkotta a leg-súlyosabb szankcióval sújtandó hitehagyó fogalmát, amely egyes terrorszervezetek ideológiájában máig központi szerepet játszik.

A kezdetektől a szalafijjáig¹⁰

Miután Mekka és Medina áttért az iszlámra, Mohamed fokozatosan legyőzte vagy behódolásra kényszerítette Arábia törzseit. 632-ben bekövetkezett haláláig elérte, hogy csaknem az egész félsziget csatlakozzon az iszlámhoz. A próféta halála után megkezdődött az arab hódítás. Az első négy, „helyesen vezetett” kalifa uralkodása alatt a muszlimok az Industól az Ibériai-félszigetig terjesztették ki fennhatóságuk határait. A birodalom legfőbb kohéziós tényezője az iszlámhoz tartozás lett.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az iszlám kezdeti szakasza a muszlimok számára dicsőséges korszakot jelent, amely a hódoltsági területeken együtt járt az iszlám hegemoniájával, amely – természetesen az uralkodói dinasztiák változásával – egészen a 18. századig tartott. Ekkortól Európában megkezdődött egy intenzív gazdasági fejlődés, amely a katonai képességek erősödését is magával hozta. Ennek következményeként megindult az európai gyarmatosítás, amely az iszlám területeket is elérte.

⁹ HOFMANN 2005: 95–98.

¹⁰ Szalafizmus: a 18. században indult mozgalom szerint a muzulmánoknak vissza kell térnie a próféta és az őt követő három generáció (szalaf) tanításához.

A szignifikáns technológiai és gazdasági különbségek miatt a muszlimok nem tudták eredményesen felvenni a harcot a gyarmatosítókkal, ami jelentős belpolitikai és társadalmi zavarokat okozott az érintett területeken.

A felmerülő problémákra magának az iszlámnak is valamilyen választ kellett adnia. A megoldás pedig – korábbi ismert séma szerint – a múlt értékeihez történő visszatérés lett. A gondolatmenet jól követhető: az iszlám dicsőséges kezdeti szakaszát, aranykorát követő évszázadok alatt – a változó életviszonyokra történő megfelelő reagálás jegyében – rengeteg újítással, *bida'*-val egészültek ki az iszlám forrásai. Ezek értelemszerűen eltértek a próféta, illetve az őt követő három generáció, a *szalaf* tanításától. A szalafijja képviselőinek értelmezése szerint az iszlám eredeti formájától való eltérés eredményezte a külpolitikai kudarcokat, illetve az ezzel összefüggő válsághelyzetet. A fentiekből következően a megoldás kézenfekvő: vissza kell térni a *szalaf* iszlámfelfogásához.

Az iszlám fejlődéstörténetének vizsgálata során megfigyelhető, hogy időszakonként visszatérnek az iszlám eredeti, érintetlen formájának helyreállítását célzó törekvések, amelyek általában olyan korszakokban erősödnek meg, amelyek az iszlám hegemoniáját veszélyeztetik. Jellegzetes példája lehet ennek Ibn Tajmijja tanítása. Ibn Tajmijja egy nagy hatású hanbalita iszlámtudós és filozófus volt, aki a 13–14. században alkotott a mai Szíria területén. Munkáira, nézeteire máig hivatkoznak a szalafijja képviselői. Szíriát a 13–14. század fordulóján érte el a mongol invázió, amely jelentős védelmi problémákat okozott a muszlimoknak. Ibn Tajmijja 1303-ban adta ki híres/hírhedt fatváját,¹¹ amelyben kimondja, hogy a mongolok elleni dzsihád nem pusztán megengedhető, hanem minden muszlim számára kötelező. Tanításában felismerhető a próféta korabeli iszlámfelfogással húzható egyértelmű párhuzam.

Azokban az időszakokban, amikor az iszlám számára a körülmények kedvezően alakulnak, illetve a zavartalan fejlődése biztosítva van, az iszlám egy relatíve nyitott eszmerendszerként működik, és teljesen eltérő kulturális jellegzetességekkel rendelkező, tudományos, illetve technikai színvonalon álló népeket tud integrálni. A válságok idején azonban, amikor valamely körülmény veszélyezteteti fennállását, az iszlám bezárja a kapuit, és visszatérni törekszik a kiindulópontjához, amelynek csak az előnyös oldalait látja. A periodikusság tulajdonképpen regresszív reformkorszakok időszakos visszatéréseivel írható le.

A válságjelenségekre tehát a múlt felé fordulás lett a válasz. A szalafijja széles körben elfogadott irányzattá vált. Követői nem voltak tekintettel arra, hogy a 7. század óta a világban jelentős változások mentek végbe, a *Korán* és a *Hadíth* rendelkezéseit

¹¹ Vallásjogi döntés, állásfoglalás. Az iszlámtudós állásfoglalása olyan kérdésekben, amelyek tekintetében az iszlám alapvető forrásai (*Korán*, *Szunna*, idzma) nem tartalmazznak egyértelmű útmutatást.

esetenként szó szerinti értelmezésben követték, ami egy teljesen anakronisztikus szemléletmódot és életformát eredményezett.

A szalafijja és a terrorizmus kapcsolódási pontjai

A szalafijja iszlámértelmezése, illetve annak egyes tételei – tekintettel arra, hogy azok az iszlám erőszakos terjesztésének, illetve a hódító háborúk időszakában keletkeztek – alkalmasak voltak arra, hogy a szélsőséges szervezetek ideológiai háttéreszméket merítsenek belőlük – saját nézetrendszerük létrehozásához. Hangsúlyozni kell azonban, hogy a szalafijja¹² önmagában nem szélsőséges és nem terrorista eszmerendszer. A szalafijja egyik legmarkánsabb irányzatának számító vahnábizmus¹³ például a Szaúd-arábiai Királyság államvallása.

Az elmúlt évtizedekben Afganisztán, Pakisztán, a Közel-Kelet és Észak-Afrika országaiban megjelenő, megerősödő, illetve a globálissá válás igényével fellépő terrorizmus, valamint az ennek ideológiai alapjául szolgáló szélsőséges iszlámértelmezés álláspontom szerint a nyugati gazdasági, politikai, katonai és kulturális térhódítással összefüggő válságjelenségek közé sorolható az iszlám társadalmakban. A folyamat a 18. században indult, és különböző, illetve változó módszerekkel ugyan, de jelenleg is tart, és megfigyelhető, hogy a gazdasági és politikai intervenció egyre erőteljesebb hatást gyakorol az iszlám társadalmára és kultúrájára. A nyugatiasodás által előidézett válságjelenségeket az iszlám tudományának egyes képviselői, valamint egyes társadalmi csoportok a próféta utáni első három generáció vallásgyakorlatához való visszatéréssel, illetve bizonyos fogalmak és rendelkezések szélsőséges értelmezésével tartják megoldhatónak.

A terrorista szervezetekre általában jellemző, hogy a *Korán* egyes részeit, illetve a próféta hagyományait, cselekedeteit, tanítását tartalmazó *Hadíth* tételeit eredeti szövegösszefüggéseikből kiragadva, saját céljaiknak, szempontjaiknak megfelelően értelmezik, figyelmen kívül hagyva az adott idézetre vonatkozó, esetleg évszázadok alatt kialakult, a muszlimok nagyobb része által elfogadott értelmezési gyakorlatot. Az ilyen jellegű szándékos félreértelmezésekből olyan elméletek születtek, amelyek alapján lényegében iszlámnak el nem ismert, vagy egyéb közösség, vagy a közösség bármely tagja megtámadható, felelősségre vonható.

Fentiekre példaként szolgálhat az Iszlám Állam nevű iraki–szíriai fegyveres szervezet által gyakran alkalmazott *takfiri* ideológia, amelynek célja, hogy eszmei,

¹² MARÓTH 2008: 61–70.

¹³ Mohamed ibn Abd al-Vahháb által kidolgozott irányzat, a szalafijja egyik meghatározó ága.

vallási alapot szolgáltatasson a fegyveres területszerzési törekvéseikhez iszlám területeken. A megoldandó probléma az volt, hogy a *Korán* kimondja, hogy a muszlimok ne viseljenek háborút egymás ellen. Mivel a szervezet békés úton nem érthette el területszerzésre irányuló céljait, ezért az iszlámhoz tartozás oldaláról közelített a kérdéshez. Ezek alapján kizárólag a szalafijja tanaira építő sajátos iszlámértelmezésüket tartották elfogadhatónak, az elfoglalt vagy elfoglalni kívánt területeken élő közösségek vallási gyakorlatát pedig nem ismerték el az iszlámhoz tartozónak, tekintettel arra, hogy az – értelemszerűen – nem felel meg a 7–8. században kialakult szabályoknak. Ebből következett, hogy az adott népcsoport tagjai az Iszlám Állam értelmezésében nem voltak muszlimok, tehát elhagyták az iszlámot, aminek büntetése a *Korán* szerint halál.

A *takfir* intézménye – eltérő jelentéssel – létezik a mérsékelt irányzatok gyakorlatában is, a *hitehagyás vádját* jelenti. Jellemzően nagyon szűk esetkörben alkalmazzák, például ha egy önjelölt muszlim nyíltan tagadja az iszlám alapértékeit. Tehát nem pusztán bizonyos szabályok figyelmen kívül hagyásáról van szó, hanem olyan tettek tagadásáról, amelyek nélkül a lényegét veszítené el a vallás. A hit elhagyásának kimondására az iszlámtudósok közössége jogosult, az alaptalan takfir pedig kiemelten tiltott cselekedet. A hit elhagyásának a következménye pedig, hogy az érintett megölhető, ami nem szükségképpen jár együtt tényleges kivégzéssel.

Az Iszlám Államhoz tartozó személyek eredeti jelentéstartalmától eltérve, saját céljaiknak megfelelően értelmezték a takfir fogalmát, mindenkit hitehagyónak bélyegezve, aki az általuk képviselttől eltérő felfogást követ. Sajátos iszlámértelmezésükön muszlimok tömegeinek kivégzése alapult. A szervezet gyakorlatában megfordult a takfir eredeti cél-eszköz viszonya is, hiszen a szabályok azért keletkeztek, hogy a muszlimok ne hagyják el az iszlámot, ez volt az oka a legsúlyosabb szankció alkalmazásának. A terroriszervezet viszont a demonstratív kivégzésekhez keresett megfelelő vallási indokot.¹⁴

AZ ISZLÁM ÉS A TERRORIZMUS KAPCSOLATA – KONKLÚZIÓ

Visszatérve az iszlám és a terrorizmus összefüggéseinek kérdéséhez, a fentiek alapján kimondhatjuk, hogy az iszlám korunk meghatározó kultúrája, társadalomszervező tényezője. Erre figyelemmel nem mutatható ki közvetlen, szükségszerű kapcsolat az iszlám tanítása és a terrorizmus jelenségének felerősödése között, hiszen

¹⁴ BUNZEL 2019.

a muszlimoknak csak töredéke érintett a szélsőséges ideológiák terjesztésében, illetve a támadások előkészítésében és végrehajtásában.

Az iszlám kialakulásának és fejlődésének folyamata azonban olyan – máig ható – eszméket, tételeket eredményezett, rögzített és őrzött meg, amelyek szélsőséges értelmezéssel a terrorizmus szolgálatába állíthatók. A terrorszervezetek számára nyilvánvaló volt, hogy az iszlámból derivált ideológiát alkalmazzanak, hiszen a kulturális környezet más eszmei megalapozást nem fogadott volna el. Az iszlám pedig megfelelő alapul szolgál a terrorizmus számára, mert tartalmaz olyan tételeket, amelyek az erőszakos térítés, illetve a hódító háborúk időszakában keletkeztek, és legitimálják az erőszakot. Bár ezen részek jelentéstartalma később jelentősen módosult, a *Korán*ban – tekintettel arra, hogy az megváltoztathatatlan – ma is megtalálhatók, ami erős hivatkozási alapot szolgáltat a szélsőséges eszmék alkalmazói számára. A helyzet kialakulását segítette a muszlimoknak a *Korán*hoz fűződő sajátos viszonya, amely röviden úgy foglalható össze, hogy az abban foglaltakat minden további vita és kételkedés nélkül igazságként fogadják el, az ettől eltérő elképzelések elfogadhatatlanok számukra.

A szélsőséges értelmezések elterjedését elősegítette, hogy az iszlámban nincs hagyományos értelemben vett egyház, aminek következtében az iszlám forrásai szabadon értelmezhetők. Emiatt a rendelkezéseknek sokféle interpretációja napvilágot láthatott, amelyek párhuzamosan élhetnek egymás mellett. Egy-egy nagyobb hatású iszlámtudós képes számos hívet maga köré gyűjteni, a csoport gondolkodását jelentős mértékben befolyásolva. Emiatt több terrorszervezetnél megfigyelhető, hogy a szélsőséges nézetrendszerük kialakítását és terjesztését tudósokként tisztelt ideológusok végzik.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BUNZEL, Cole (2019): Ideological Infighting in the Islamic State. *Perspectives on Terrorism*, 13(1), 12–21. Online: https://www.jstor.org/stable/26590504?seq=5#metadata_info_tab_contents
- GOLDZIER Ignác (1980): *Az iszlám*. Budapest: Magvető.
- HOFMANN, Murad (2005): *Islám*. Budapest: Bioenergetic.
- MARÓTH Miklós (2008): A politikai hatalom kérdése az iszlámban. In KRIZMANITS József (szerk.): *Vallási fundamentalizmus*. Budapest: L'Harmattan, 61–70.
- ROSTOVÁNYI Zsolt (2004): *Az iszlám világ és a Nyugat*. Budapest: Corvina.
- SIMON Róbert (1967): *Az iszlám keletkezése*. Budapest: Gondolat.